

Robuuste Valleisystemen

voor Klimaatbuffering en Versterking Biodiversiteit

DE VALLEIEN VAN WINGE EN MOTTE

Op naar een robuust valleisysteem

De valleien van Winge- en Motte lopen als een slagader door het Hageland. De Winge ontspringt in Lubbeek en stroomt door Tielt-Winge, Holsbeek en Rotselaar waar zij uitmondt in de Demer. In de loop der eeuwen heeft de Winge en haar voorgangers een tot drie kilometer brede vallei gecreëerd. De Motte van haar kant stroomt via Tielt-Winge door het Walenbos naar Houwaart en Rillaar en mondt op de grens van Rillaar en Aarschot uit in de Demer.

Het sterk uitgesproken reliëf van het gebied met zijn dalen en zijn Diestiaanheuvels, typisch voor het Hageland, zorgt voor een grote variatie aan planten en dieren. Uit de voet van de omringende ijzerzandstenen heuvels stroomt zeer mineraal kwelwater dat stikstof bindt, waardoor grote delen van de valleien van Winge en Motte het natuurlijke biotoop vormen voor natte soortenrijke graslanden en broekbossen.

Het bekken van de Winge en Motte beslaat ongeveer 10 000 ha. Sinds de jaren '90 van vorige eeuw zijn Natuurpunt en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) hier bezig met de aankoop en het beheer van natuurgebieden. De oppervlakte van beheerd natuurgebied bedraagt anno 2018 1000 ha.

Voor Natuurpunt zijn dit: De Spicht en Molenbroek (Lubbeek), delen van de Hagelandse Vallei met Dunbergroek en Kloosterbos (Holsbeek), Wijngaardberg (Wezemaal), Tussen 2 Motten (O.-L.-Vr. Tielt), Tienbunderbos en Hagelands Bos (Rillaar en Houwaart). Voor het Agentschap (ANB) zijn dit: Chartreuzenbos (Holsbeek), delen Hagelandse Vallei met o.m. omgeving Kasteel van Horst (Sint-Pieters-Rode), Beninksberg (Gelrode/Nieuwrode), Walenbos (Houwaart), Houwaartse berg (Houwaart).

Dank zij actie van o.a. de Regionale Vereniging Natuur en Landschap, nu Natuurpunt Oost-Brabant, werd het Walenbos indertijd gered van een grootscheepse ontginning voor boerderijvestigingen. Dat resulteerde in een klassering in 1981. Het Walenbos is nu een belangrijk Hagelands natuureservaat met een opp. van 500 ha en wordt beheerd door ANB. Het herbergt één van de grootste elzenbroekbossen van Vlaanderen. Foto Ernst Gülcher.

Uitbundige voorjaarsbloei van bosanemones en speenkruid in het Dunbergbroek. Foto Paul Van Nuffel

Er is dus al een flinke aanzet gegeven tot het vormen van grotere natuurcomplexen in dit gebied. Ook het project Life-Hageland heeft hier heel wat gerealiseerd. De Natuurpunt-afdelingen mikken er op de uitbouw van een robuust valleisysteem met ruimte voor water en natuurontwikkeling.

Een natuur-lijke spons

Tot voor de tweede wereldoorlog vormden de valleien een gesloten halfnatuurlijk landschap met natte hooigraslanden (op schrale ondergrond) afgewisseld met elzenbroekbossen. Na de tweede wereldoorlog werden deze hooilanden grotendeels vervangen door populierenaanplantingen. Om dit waterrijk gebied toch te exploiteren werden in het verleden beken uitgediept en kleine afwateringsgrachten gegraven. Het probleem verlegde zich hierdoor enkel naar stroomafwaarts gelegen gebieden en gemeenten. Gelukkig evolueren de inzichten en mondjesmaat probeert men nu valleien terug te geven aan de natuur en de natuurlijke waterberging.

Het beheer van natuurgebieden is er op gericht om de biodiversiteit te ontwikkelen en de rol van de valleien als regulator van de waterhuishouding terug te laten spelen. Zeker met de klimaatwijziging zullen de valleien in hun geheel terug dienst moeten doen als een natuurlijke spons die water vasthoudt in droge periodes en water opvangt bij zware en langdurige regenval.

Nood aan zuiver water, hermeandering en veenvorming

Een groot probleem vormt het oppervlaktewater van de Winge en de Motte dat op meerdere punten nog sterk vervuild is. Blijven investeren in waterzuivering, herstel van natuurlijke meandering, erosiebestrijding en aanleg van riolering zijn dus primordiaal voor de toekomst van de vallei. Een verbetering van de kwaliteit van oppervlaktewater zou, in combinatie met het zuivere kwelwater en het verhogen van het grondwaterpeil, de veenvorming op bepaalde plaatsen kunnen stimuleren en herstellen. Levende venen stockeren grote hoeveelheden CO₂. Ze kunnen dus een belangrijke rol spelen bij het vastleggen van dit broeikasgas en daarmee een bijdrage leveren aan het beperken van de klimaatopwarming.

Dank zij Life-Hageland hersteld laagveenmoeras in De Spicht, Lubbeek. Foto Bram Cannaerts.

Dunbergbroek na zware regenval in augustus 2014: natuurlijke opvang met infiltratie van hemelwater. Foto Lieve Jacobs.

Top biodiversiteit in de valleien van Winge en Motte

De vallei werd in de jaren '50 van vorige eeuw sterk gedraineerd en grotendeels vol geplant met populieren. De zaadbank, typisch voor bloemrijke hooilanden van het Hageland, is echter nog volop aanwezig in de bodem. Door het verwijderen van de populieren en het herstel van het grondwaterpeil tot een plas-dras situatie met uittredend kwelwater ontstaan zeer snel mooie soortenrijke dottergraslanden, compleet met kleine valeriaan, orchideeën, blauwe knoop en tormentil. In de beken groeit opnieuw waterviolier.

Op andere plaatsen komen unieke elzenbroeken en moerasgebonden bossen tot ontwikkeling. In de omgeving van het

Kloosterbos en het Hagelands Bos wordt actief aan bosuitbreiding gedaan. Al deze beheerwerken zijn arbeidsintensief, maar voor zo'n spectaculaire toename van de biodiversiteit zetten alle Natuurpunt-vrijwilligers zich graag in.

De broekbossen vertonen een indrukwekkende voorjaarsbloei met speenkruid, slanke sleutelbloem, bosanemoon, muskuskruid, daslook en gevlekte aronskelk. Ook soorten als houtsnip, wielewaal, nachtegaal, havik, wespendife en vuursalamander vonden hun plaats in de nattere broekbossen van de vallei. Het gebied is stilaan een veilig schuiloord geworden voor haviken, bunzings en reeën.

Wielewaal: zijn typische zang kan je hier nog horen in de vochtige loofbossen. Foto Vilda © Yves Adams. Gevlekte orchis: orchidee van hooilanden. Foto archief. Kleine ijsvogelvlinder in de Hagelandse vallei: zeldzame dagvlinder. Foto Kevin Feytons. Ijsvogel: een flitsende verschijning boven zuiver, traag stromend water. Foto Kevin Feytons. Vuursalamander: bedreigde soort van vallei- en elzenbroekbossen. Foto Kevin Feytons. Eenbes, typisch voor vochtig oud loofbos langs beken en kwelgebieden. Foto Kevin Feytons. Kleine Valeriaan: soort van drassige hooilanden, relict van blauwgraslanden. Foto Bert Derveaux. Hazelworm: bewoner van open, vochthoudende plekken in bos en van bosranden. Foto Kevin Feytons.

